

تهرانی، نگاه کوتاهی به میراث مکتوب زیقت معاصر انداخته‌ایم

میرزا خضر

این نکته را گوشزد کرده: / ظلمات است بترس / هنر ما آکنده از این تعابیر / س است همان طور که / نویسنده احوال پیر راه‌دان

روزگاری که در باور ما به «عصر غیبت» مشهور است و دسترسی به امام عصر (عج) آسان نیست، طبق توصیه ایشان باید به کسانی که راوی قول ایشان هستند رجوع شود. در این میان علمایی بودند که در همین روزگار زیستند و نفس کشیدند و دمی از نفحات قدسی آنها بسیاری بهره بردند و مسیر خود را به واسطه راهنمایی و ارشاد آنها تنظیم کردند و راه تاره‌ای برای خود در نظر گرفتند. علما و چهره‌هایی که مانند چراغ در ظلمات دنیا، پیش پای کسانی که داعیه رهروی داشتند قرار گرفتند، چراغی که نور آن از منبع لایزال نور عالم روشنایی می‌گرفت. شاید بسیاری باور نکنند این چهره‌ها در میان ما و در همین زمانه زیسته باشند یا همچنان زندگی کنند. در این گزارش مروری بر آثار تربیتی برخی از این چهره‌ها کرده‌ایم هرچند ادعا نداریم به تمام بزرگان و چهره‌ها پرداخته‌ایم و تمام کتب را از نظر گذرانده‌ایم بلکه «آب جیحون را اگر نتوان کشید / هم ز قدر تشنگی نتوان برید» (مولوی) و ما تلاش کرده‌ایم به مناسبت سالگرد درگذشت مرحوم آیت‌ا... احمد مجتهدی تهرانی مروری بر آثار برخی از این شخصیت‌های بزرگ داشته باشیم.

معلم مهر

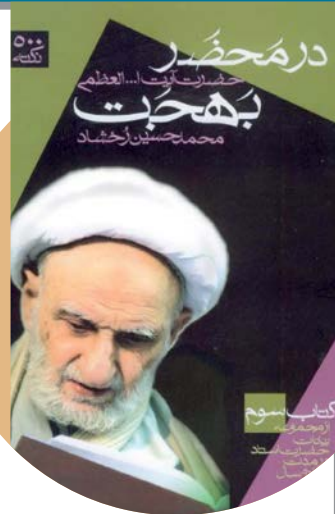
میرزا عبدالکریم حق‌شناس که او هم در همان سالی فوت کرد که مرحوم و استوانه مهم اخلاق به خصوص در شهر تهران از دنیا رفتند. آیت‌ا... حق‌شناس از عرفان بهره برده بود و افزون بر عربی به زبان‌های انگلیسی و فرانسه نیز تسلط داشت. ورنه، ولی احتمالاً اگر مخاطب برنامه‌های سحرگاهی تلویزیون در ماه مبارک رمضان ویدئویی کوتاه از مواعظ اخلاقی او در جمع شاگردانش پخش شده است. شخصیتی شود برای رسیدگی به امور دینی مردم عازم تهران شود بعدها می‌گوید که قم برای رشد به این مهاجرت نداشتم. مجموعه «مواعظ» که در چند جلد منتشر شده دربردارنده شناس است که در آنها برای تشنگان حقیقت نکاتی به نقل از او بازگو شده است. این شخصیت نباشد و مخاطب متوجه نشود تقریرات و درس‌گفتارهای چه کسی را موصله داشتید ویدئوهایی از ایشان را تماشا کنید.

اخلاق مثل قند

شاه قاجار می‌زیسته را باید قدیمی‌ترین شخصیت در این گزارش نام برد. اگر کتاب باشید احتمالاً آنجا نامی از این مجتهد برجسته شیعی خوانده‌اید. از او کتابی به جامانده ی کتاب «جامع السعادة» پدرش است. این کتاب که مواعظ اخلاقی را پله پله مطرح می‌کند و به سمت معبود راهنمایی می‌کند. این کتاب با بیانی روان و آمیخته با فلسف پیش روی خواننده قرار می‌دهد و او را در رسیدن به پله‌های بالای مبارزه با نفس آثار کاربردی و مهم این حوزه دانست که مؤلف کوشیده براساس تجربه و با مثال‌های در واقع مرحوم نراقی در این کتاب یک راهنمای کامل جهاد با نفس آماده کرده و مسیری که مد نظر دارد بالا می‌کشد. هرچند که ظاهر این کتاب ممکن است مخاطب شیرین مرحوم نراقی در این کتاب هر خواننده‌ای را جذب می‌کند. نکاتی که در کتاب می‌دهد که بتواند در عمل آنها را به کار ببندد.

بهجت اهل دل

در کنار تمام چهره‌ها و شخصیت‌هایی که نام بردیم نمی‌توان به نام مرحوم آیت‌ا... بهجت اشاره نکرد. مجتهد و عارف بزرگی که وجوه عرفانی و اخلاقی شخصیتش بیش از وجوه دیگر مانند مرجع تقلید بودنش دیده شده و اغلب او را به عنوان یک پیر طریقت می‌شناسند. مجموعه «در محضر بهجت» شاید تنها کتاب موجود اخلاقی است که طی ۱۵ سال از بیانات مرحوم بهجت گردآوری شده و در کنار هم قرار گرفته و امروز در دسترس است. هرچند سلوک عملی مرحوم بهجت بیشتر از سلوک نظری او دیده شده و بسیاری رفتارها و آموزه‌های عملی او را تبدیل به چراغی برای طی طریق کرده و از آن برای رسیدن به درگاه معبود بهره می‌برند. گاهی برخی از نقل‌ها درباره مرحوم بهجت به شکلی می‌شود که رنگ و بوی افسانه به خود می‌گیرد و این شاید اصلی‌ترین مشکل نبود آثار مکتوب در این عرصه باشد، ولی با این حال شاگردان و دفتر ایشان می‌توانند منبع خوبی برای تشخیص باشد.

پای درس میرزا جواد آقا

مرحوم میرزا جواد آقا ملک تبریزی بیش از ۹۵ سال پیش دارفانی را وداع گفته و شاید اگر اهل حرکت در این وادی نباشید احتمالاً نام آشنایی برایتان نیست. اما برای سالکان و مشتاقان حق نام مرحوم ملک تبریزی آشناست.

مرحوم میرزا جواد ملک تبریزی را آنهایی که در سلوک و مراقبت از نفس حرکت می‌کنند با کتاب «المراقبات» می‌شناسند. رساله‌ای اخلاقی که برای بسیاری یک کتاب بالینی محسوب می‌شود و در آن مواعظ و رهیافت‌های تربیتی برای تزکیه نفس آمده تا مخاطب پله پله به سمت حق راهنمایی شود. این کتاب را شاید باید پایه بسیاری از کتب اخلاقی دانست هرچند کتاب‌های دیگری نیز از این کتاب قدیمی‌تر یافت می‌شود. مرحوم ملک تبریزی در این کتاب سلوکی مبتنی بر مبارزه با نفس را پیشنهاد می‌کند تا مخاطب بتواند با بهره جستن از آن در مسیری که رضایت الهی را در پی دارد حرکت کند.

راهنمای روز

استاد محمدعلی جاودان را اگر با حسینیة شیخ مرتضی زاهد و حسینیة مرحوم حق‌شناس نمی‌شناسید احتمالاً خیلی با او آشنایی ندارید. چون او را تلویزیون خیلی نشان نمی‌دهد، ولی یکی از مربیان اخلاق و تربیت این روزهای شهر تهران است. شاید اگر اهل کتاب و اتفاقات این حوزه باشید با کتاب «راهنمای طریق» او آشنا باشید. کتابی که در آن پرسش‌های و پاسخ‌های گوناگونی کنار هم قرار گرفته و او سعی کرده با توجه به اقتضای روز و نیازهای مخاطب به سؤالات طوری پاسخ دهد که هرکسی بتواند بهره‌ای از پاسخ ببرد، این در حالی است که سؤالات شخصی است و بعد به صورت کتاب منتشر شده است. نکته‌ای که درباره این کتاب وجود دارد این است که پس از تقریظ رهبر انقلاب در کانون توجه مخاطبان قرار گرفت و گروه بیشتری خود را مخاطب این کتاب یافتند. در این کتاب و دیگر کتاب او سعی شده با توجه به نیازهای مخاطب امروز به مساله نگاه شود که احتمالاً این اصلی‌ترین وجه تمایز جناب جاودان با دیگر بزرگان است. هرچند شخصیت‌ها و چهره‌های دیگر نیز هرکدام سعی کرده‌اند از مقولات روز مورد نیاز جامعه غافل نشوند.

